

KIPPENREN

HOLLANDSE KRIELEN

bij JAN VOETS

**Tekst: Elly Vogelaar.
Foto's: Aviculture Europe
en Suzan Voets.**

“Met al dit moois om me heen hoef ik niet op vakantie”, zegt Jan Voets. En daar stem ik volmondig mee in; ook voor mij voelt het als vakantie, als we op deze mooie zomerdag hier in St. Michielsgestel in de tuin zitten, die aan de ene kant omzoomd wordt met wuivend groen en exotische bloemen, en aan de andere kant door enorme volièrès.

**Boven: Jan Voets met een witpatrijs Hollandse Kriel haan.
Foto: Suzan Voets.**

Jan Voets

Als boerenzoon was hij al kippenliefhebber van heel jongs af aan. De eerste herinneringen: “Als peuter in de jaren 50 had ik ‘eigen kuikens gekregen’. Dit waren witte Leghorn (legkippen) kuikens, die onder een grote kap werden opgefokt, met een kacheltje dat op briketten werd gestookt. Ik had de drie kuikens uit de verwarmde omgeving gehaald en achter de kippenkooi in een (onverwarmd) eigengemaakt ‘hokje’ gezet. De volgende dag waren ze dood van de kou....” Behalve leghennen waren er ook boerenkrielen rond het huis. Als schooljongen hield hij vogels, kwartels en duiven. In 1969 ging hij in het leger in, met de bedoeling sportinstructeur te worden. Soms was hij weken van huis, dus vogels houden lukte niet meer. Toen stapte hij over op kippen, krielkippen en fazanten, die werden dan tijdens afwezigheid verzorgd door zijn ouders.

In 1974 werd hij lid van Pluimvee en Sierduiven Vereniging Boxtel. Van Albert

van der Horst kreeg hij zijn eerste Hollandse krielen. Albert had opvallend mooi gepeperde patrijs hennen; hij was zelfs al eens kampioen dwerghoenders geworden in Laren, op de Exceptionele in het Singermuseum. Albert heeft hem naar zeggen “besmet met het Hollandse-kriel-virus en een gezonde nieuwsgierigheid aangewakkerd naar de vererving van de eigenschappen van krielkippen”.

Jan is lid van de bond KLN. Hij was jarenlang secretaris van de Hollandse Krielen Club HKC en is daar nu nog redacteur clubblad. Verder is hij bestuurlid en al een aantal jaren voorzitter P&SV Boxtel, lid commissie keurmeesteraangelegenheden en zit in de redactie van de ‘opleiding veren’. Men kan altijd bij hem terecht met vragen over de fok en erfelijke achtergronden. Ook houdt hij presentaties/lezingen bij verenigingen, bij voorkeur met levende voorbeelden.

Keurmeester

Een geuite verbazing over de beoordeling op verschillende tentoonstellingen van een patrijskleurige Hollandse krielhen (met name over de waardering voor de pepering) deed een clubgenoot opmerken “Waarom ga je zelf niet de keurmeesteropleiding volgen?” Mogelijk niet geheel nuchter, zei hij dat hij dat ging doen. Dat was dus de aanleiding om contact op te nemen met de cursusleider Harmen Hoving en in 1981 begon hij met de cursus. Momenteel is hij B-keurmeester voor hoenders en dwerghoenders, C-keurmeester voor oorspronkelijke duiven en C-keurmeesters voor kwartels, patrijzen en frankolijnen.

De tuin en de kippen

De tuin aan de achterzijde van het karakteristieke huis is verrassend van opzet. Het grote gazon is ideaal om te genieten van de zon en de besloten tuin, aan twee zijden begrensd door een muur van groen en bloeiende planten en aan de andere zijde door een rij grote volières. Maar dit is niet alles; waar het groen de volières lijkt te raken, is een doorgang naar de achter gelegen groentetuin en boomgaard. Hier zijn ook de kippenhokken. Om de beurt mogen de kippen uit één hok een gedeelte van de dag loslopen. De aardbeien, frambozen en sla zijn afgedekt met netten,

maar dat is toch nodig ter bescherming tegen merels, spreeuwen en andere vogels. Aan de bonen, aardappels, kool en rabarber doen de kippen nauwelijks schade.

Nu lopen er een citroenporselein haan en hen los, met hun kuikens van een week of 6. Zowel de haan als de hen 'roepen' de kleintjes als er weer iets lekkers gevonden is. Ze kunnen rondscharrelen over het hele terrein, tot aan het huis. Ze blijven echter meestal in de boomgaard, maar als ze merken dat de familie buiten zit te eten, komen ze snel kijken of er soms iets te halen valt.

Rechts: De moestuin. Vorige pagina: De siertuin.

Foto's: Aviculture Europe.

Voor mij is dit toch wel de mooiste manier om kippen te houden! Toch is Jan een serieuze fokker. Op het ogenblik heeft hij buff, witpatrijs, porselein en citroenporselein Hollandse krielen. De eerste ronde(n) kuikens broedt hij met de broedmachine, maar later in het seizoen laat hij de hennen zelf broeden. Hollandse krielen zijn goede kloekjes en volgens Jan verschillen deze kuikens in positieve zin van de kuikens uit de broedmachine; ze zijn slimmer en vlugger, en hebben een mooiere veerstructuur. Hij denkt dat dat laatste komt omdat het onder moeder's vleugels vochtiger is, wat van invloed is op de bevedering, niet alleen als kuiken, maar dat zie je nog steeds als ze volgroeid zijn.

Tot voor enkele jaren fokte hij wel 200 (en sommige jaren meer dan 400) kuikens. Nu zijn dat er minder dan 100, maar daarnaast kweekt hij ook zo'n zelfde aantal vogels: Engelse grasparkieten, lach- en diamantduiven, kwartels en zebravinken.

Boven: Grasparkieten in de volières. Foto: Aviculture Europe.

Jan over zijn dieren

De Hollandse kriel is echt zijn ras; mooie vertrouwelijke krielen, vitaal, relatief weinig omkijken naar (eenvoudige verzorging/huisvesting, slapen het liefst in de bomen struiken) voldoende eieren, ze broeden zelf en brengen de kuikens goed groot. Een ander ras dat tientallen jaren gehouden werd is de Zijdehoen en Zijdehoenkriel. Om diverse redenen is hij daarmee gestopt.

Links: Een van de hokken in de boomgaard.

Foto: Aviculture Europe.

Hij heeft altijd veel interesse gehad in de Nederlandse rassen. Ook i.v.m. de keurmeestersopleiding, uitbreiding bevoegdheid en opdoen van relevante kennis over de rassen, heeft hij o.a. Baardkuifkrielen, Kuifhoenkrielen, Barnevelders, Lakenvelders, Friese hoen, Drentse Hoen, Kraaikoppen, maar ook 'exoten' als Chabo's, Leghorns, Indische vechthoenkrielen en Javakrielen gehouden /gefokt.

Rechts: Blauwpatrijs hen met kuikens.

Foto: Suzan Voets.

Jan: "We genieten ervan om beesten rond het huis te hebben; we zijn van jongs af aan niet anders gewend. Maar ook genieten we van het verenigingsleven en het showen van de dieren, de gezelligheid en sociale contacten, ofwel het 'Bourgondisch beleven van de hobby' in Brabant. De jaarlijkse show is het feestelijke hoogtepunt van de plaatselijke vereniging en dat willen we niet missen".

Daarnaast is het ook zijn fokdoel ook om een kleurslag te verbeteren, of er een te creëren die erg aanspreekt. Intrigerend om de verervingwetten van Mendel te toetsen; klopt het wat men zegt en schrijft? In de loop der jaren heeft hij ervaring opgedaan met (Bankiva) patrijsvarianten: patrijs, zilverpatrijs, roodgeschouderd zilverpatrijs, blauwzilverpatrijs, roodgeschouderd blauwzilverpatrijs etc. Samen met Albert van der Horst werkte hij aan witpatrijs Hollandse krielen. Friese hoenkrielen geelwitpel werden gekruist met patrijs Hollandse krielen; na 8 jaar was de peltekening

(bijna geheel) verdrongen door de bankivapatrijstekening en het dominant wit van de witpel had het zwart verdrongen.

Links: Jan met een perfect witpatrijs haantje. Foto: Suzan Voets.

Rechtsonder: Foto Aviculture Europe.

Verder deed hij kruisingen van Parelgris witgeparelde Antwerpse baardkrielen met zwarte, blauwe en patrijs Hollandse krielen, met als doel parelgrize Hollandse krielen te fokken. Als "bijvangst" kreeg hij parelgrispatris. (In de Standaard heet dat nu isabelpatrijs.) Merkwaardig was dat de heer van der Sande, voormalig secretaris HKC, uit een combinatie van koekoekpatrijs ook parelgrispatris Hollandse krielen fokte. Gekruist met parelgrispatris dieren uit combinatie verkregen uit Antwerpse baardkiel gaf 100% parelgrispatris; het bewijs dat dezelfde erfactor (lav) de oorzaak was van deze kleurslag. Dit gaf ook stof tot nadenken over een mogelijke relatie tussen de koekoekfactor (het bandsgewijze opleken van de veerkleur) en de parelgrisfactor.

Fokken

Hij is van mening dat het de liefhebberij een positieve impuls zou geven indien de standaard zodanig wordt aangepast dat hanen- en hennenfok overbodig zou zijn. Als belangrijkste reden noemt hij dat het slechts voor een zeer beperkt deel van de liefhebbers mogelijk is (qua ruimte en/of financiële middelen) om deze fokmethode toe te passen. Daarnaast geeft deze methode veel uitval; het is onnodig en niet wenselijk dat er zoveel dieren moeten worden uitgeselecteerd. Op een diervriendelijke wijze afscheid nemen van deze levende wezens is voor velen een probleem. Een culinaire bestemming geven is voor nog meer mensen een onhaalbare kaart.

Wat dan? In de huidige tijd is dit een niet-realistische fokmethode. Omdat te weinig mensen de mogelijkheid hebben zal deze methode vroeg of laat niet meer mogelijk zijn. Beter is zo snel mogelijk hiervan afscheid te nemen, zodat meer startende fokkers de gelegenheid hebben om met redelijke resultaten zowel hanen als hennen uit dezelfde foktoom op shows te kunnen presenteren.

Als voorbeeld noemt hij de (Bankiva)patrijs Hollandse krielen: "Eisen die gesteld worden aan de intensiteit van de schachtstreep in hals- en zadelbehang horen

thuis bij de kleur en tekening van Aziatisch patrijs. Sommigen willen de hanen met een minder intensive schachtstreeptekening niet hoger waarderen dan een G/91 of 92 punten. Hiermee mist men de boot; de eis is erfelijk gezien niet reëel. Bij Bankivapatrijs wordt nu eenmaal minder zwarte eumelanine gevormd dan bij Aziatisch patrijs; bij Aziatisch patrijs hebben de hennen veel zwarte kleurstof om de zwarte zomen te vormen. Wat men mooi vindt bij een bepaalde kleurslag 'vertalen' naar een andere schijnbaar overeenkomstige kleurslag en daardoor hanen en hennenfoktomen eisen, is een weg inslaan die niet meer past in deze tijd waarin we steeds meer inzicht krijgen in de erfelijke mogelijkheden en onmogelijkheden".

Boven: Een witpatrijs kloekje met haar kuikens. Foto: Suzan Voets.

De creatie van porselein en citroen porselein

**Onder: Citroenporselein haan en hen.
Foto: Suzan Voets.**

We laten Jan aan het woord:

"Porselein is een mooie kleurslag, die m.i. bij de Hollandse Krielen hoort. Er is een afbeelding van C. van Gink uit 1913, met de krielen in deze kleurslag. Jeugdherinneringen, nostalgie? Ik herinnerde me de 'porseleinkleurige' krielen die vroeger rond het ouderlijk huis liepen. Een zusje kwam, na de zomervakantie te hebben doorgebracht op een boerderij, elk jaar weer thuis met door haar uitgezochte 'boeren' krielen. Daarbij zaten onder andere steevast enige 'porseleinkleurigen'.

Boven: Porseleinkleurig kuiken. Foto: Suzan Voets.

Dertig jaar later besloot ik om ze zelf te gaan fokken en in 1990 werd daarmee daadwerkelijk aangevangen. Het doel was om in 2000 tenminste één van porseleinkleurslagen erkend krijgen.

Op de jubileumshow ter gelegenheid van het 50 jarig bestaan van de Hollandse Krielenfokkers Club, in 1996 te Klarenbeek had ik ter opluistering enkele porselein en citroenporseleinkleurige dieren ingestuurd. In een grote tent was een horeca gedeelte ingericht, mooi aangekleed met bomen, struiken en groen. Daartussen liep een citroenporselein kloek met kuikens rond. Het stelletje trok echt de aandacht en de vraag werd dan ook meermalen gesteld wanneer deze kleur ter erkenning zou worden gebracht. De bedoeling was in 1996 uiterlijk in 2000 de porseleinkleurige ter erkenning te brengen en de citroenporselein enkele jaren later. Alle aandacht dus op porselein en een smalle foklijn citroenporselein. Porselein, waar ook al snel meerdere fokkers belangstelling voor hadden, was niet echt een probleem.

Rechts: Een porselein kloek, fokonzuiver voor citroenporselein, met citroenporselein en porselein kuikens.
Foto: Suzan Voets.

Om citroenporselein te verkrijgen werd naar een ras gezocht in de gewenste kleur, en dat in type en bouw zoveel mogelijk met de Hollandse kriel overeenkwam. Rond 1990 was in Duitsland een fokker bezig met de creatie van citroenporselein Javakrielen. Op een jongdierendag van onze Duitse zustervereniging heb ik door tussen-

komst van bevriende Duitse Hollandse krielenfokkers contact gelegd. Afgesproken werd dat wanneer de citroenporselein Java kriel in Duitsland erkend zou zijn, ik een koppel dieren, welke als Java kriel niet voldeden, zou overnemen. In 1992 heb ik al mijn zalmkleurige Hollandse krielen (ongeveer 16 stuks) overgedaan aan Theo Rothstegge in Duitsland en hij zorgde voor de citroenporselein Java's. Het plan was om citroenporselein te fokken uit kruisingen van buffcolumbia blauwgetekende Hollandse krielen met citroenporselein Java krielen”.

**Rechts en links:
Citroenporselein hennetje.
Foto's: Suzan Voets.**

“Moeilijkheden waar je tegenaan loopt bij het kruisen van een buffcolumbia of porselein Hollandse kriel met een citroenporselein Java zijn: de rozekam van Java overheerst; de blanke pootkleur overheerst bij de hanen; te grote 'Java' oren. Mijn ervaring is dat ook het gedrag van de nakomelingen afwijkt van andere Hollandse krielen; ze zijn minder tam en vertrouwelijk, en erg beweeglijk. Dit kan alleen opgelost worden door selectie op gedrag en op tamheid.

Of eventueel door inkruisen van een kleurslag welke goed aan de eisen voor wat betreft het gedrag voldoet; zoals bijvoorbeeld zwart of parelgrijs.

De rozekam raak je wel kwijt. Te grote oren blijft lang een probleem; dit is op te lossen door selectie of door opnieuw Hollandse kriel in te kruisen. De blauwe pootkleur blijft een groter probleem te zijn dan kleur en tekening; advies: Gebruik geen Java haan maar een Java hen. Haan blauwe poten x hen blanke poten geeft hennen met blauwe poten; met deze hennen verder fokken.

Ik heb ook nog Sabelpootkrielen ingekruist voor verbetering van de

porseleintekening en Antwerpse Baardkrielen voor een mooiere, holle ruglijn. De 'resten' baard zijn echter moeilijk weg te fokken en ook voetbevedering is een hardnekkig verschijnsel.

Bij de creatie van citroenporselein heb ik echter ook alle denkbare ellende die het gevolg kan zijn van te nauwe inteelt, over me heen gekregen. Geen sporen bij de hanen, 2x6 staartstuurveren (in plaats van 2x7) kruisbekken, missen van nagels

aan de (buiten)tenen enz. Natuurlijk had ik wel enkele dieren die de kritische toets van de Standaardcommissie konden weerstaan, maar daaraan begin ik niet. De creatie moet een goed doorgefokte gezonde stam zijn; erkenning verkrijgen met slechts enkele dieren die voldoen, is kattegespin, boerenbedrog. Daarmee bewijs je het ras, de kleurslag en jezelf geen dienst.

Omdat de porselein foklijn goed vitaal was en geen anatomische afwijkingen vertoonde, heb ik die weer ingekruist. Maar het duurt dan weer enkele jaren voor je voldoende mooie dieren hebt”.

Rechts: Twee citroenporselein kloekjes met hun kuikens. Foto Aviculture Europe.

Showen

Een mooie herinnering heeft hij aan de Jubileumshow ter gelegenheid van het 45 jarig bestaan van de Hollandse krielclub in Grave. Daar werd een van zijn parelgrijze Hollandse krielhennen - toen de jongste kleurslag bij de Hollandse

krielen en nog maar een paar jaar erkend! - algemeen kampioen met een 1^e Uitmuntend.

Links: Witporselein haantje. Foto: Suzan Voets.

Maar in zijn ogen gaat het in onze hobby niet in de eerste plaats om - bijna niet haalbare - ideaalbeelden te bereiken, maar om op een gemoedelijke collegiale manier rassen in stand te houden en te verbeteren. Niet alleen prijzen winnen is belangrijk. Het gaat erom een fijne hobby te beoefenen, vriendschappen met gelijkgestemden en niet in op de laatste plaats om dieren te houden op een ook voor de dieren aangename wijze! De gezondheid, de vitaliteit van de dieren heeft de hoogste prioriteit. Hij geeft een mooi voorbeeld: Er belde een vrouw met de vraag of hij soms nog een paar krielhennen voor haar had, maar dan wel net zulke hennen zoals ze 12

jaar geleden van hem had gekregen. Vol enthousiasme vertelde ze hoe tam ze waren, dat ze meer dan 8 jaar eieren hebben gelegd, etc. Helaas had ze geen haan, dus geen nakomelingen. Nu had ze al een paar hennen van andere rassen in haar hok gehad, maar die waren niet zo mooi en niet zulke fijne, vertrouwelijke huisdieren als de Hollandse krielen... Zo'n opmerking is voor hem meer waard dan een gewonnen beker.

Met zijn vogels wordt ook geshowd. Toen het functioneel leeftijdsontslag bij de Koninklijke Landmacht in zicht kwam, bloeide de jeugdliefde voor vogels weer op. Engelse grasparkieten werden aangeschaft – o.a. Mike Banks uit Engeland bezorgde hem een heel mooie violet deensbonte man. In 2008 werd een nakomeling daarvan kampioen op de Bondstentoonstelling van de Nederlandse Bond van Vogelliefhebbers. Een vogel met 93 en een met 92 punten was meer dan hij ooit had durven dromen. Mike, nogmaals bedankt!

**Boven: De volières.
Rechts: Een van de
parkieten.
Foto's: Suzan Voets.**

**Links: Jan aan het keuren.
Foto: Archief AE.**

Overdenkingen

“De kleindierensport is goed georganiseerd in Nederland, we zijn in staat onze dieren op prachtige shows te presenteren. En als we denken aan creaties kan er veel. Jammer dat we niet in staat zijn een groter deel van de fokkers en keurmeesters enthousiast te krijgen om hun kennis op het gebied van de erfelijkheidsleer te vergroten. Het uiterlijk van het dier zoals beschreven in de

standaard is immers niet alleen het product van de omstandigheden waarin het is opgegroeid, maar vooral van het geheel aan erfelijke eigenschappen! Met wat meer kennis van de erfelijkheidsleer kan er genuanceerder en met meer inzicht worden gekeurd. En fokkers van weinig voorkomende kleurslagen worden minder vaak teleurgesteld. Gelukkig is er een jongere generatie keurmeesters die dit beseft.

Een goede zaak is dat er in de huidige keurmeesteropleiding, naast de noodzakelijke technische onderdelen, ook aandacht wordt gegeven aan sociale vaardigheden. Keuren is dieren beoordelen maar bovenal omgaan met mensen. Ook al zijn ze bij de keuring niet aanwezig. Het plezier in de hobby mag niet verpest worden door negatieve keuringen en opmerkingen”, aldus Jan.

Links: Een witpatrijs kuiken.

Rechts: Roodgeschouderd zilverpatrijs haantje.

**Foto's:
Suzan
Voets.**

De plezierigste herinneringen

Leuke ervaringen, ook voor zijn echtgenote en hun drie dochters, waren de TV opname in de tuin, voor het programma “Ha die dieren” van Wil Luikinga en het bezoek aan de TV studio's (voor het programma: Wedden dat; kraaiende hanen van 30 verschillende rassen) waar de dochters de sterren van ‘Goede tijden, slechte tijden’ in ‘het echt’ konden zien en aan dezelfde tafel mochten aanschuiven voor de lunch. Een ervaring rijker en een gegroeid zelfvertrouwen kan ook vermeld worden na de rondleiding van de zoon van de Japanse keizer langs Nederlandse pluimveefokkers. Het is een mooi verhaal om te horen hoe de ambassadeur van Japan hem wist te vinden terwijl hij voor een klas stond op de ‘Mijnenschool’. Met een stoet van 8 auto's - deels met AA nummers, want de adjudant van de koningin, Japanse

zakenlieden en beveiliging maakte deel uit van het gezelschap - met forse snelheid door het land trekken is een aparte, onvergetelijke ervaring. Als dank voor het organiseren van de bezoeken aan diverse fokkers ontvingen zijn echtgenote, kinderen en hijzelf mooie souvenirs; een tastbare herinnering aan een avontuur waaraan hij, als hij van te voren had geweten wat het allemaal zou omvatten, mogelijk niet had durven beginnen.

**Boven: Citroenporselein haan, (overjarig) de vader van de kuikens.
Foto: Suzan Voets.**

Tot slot

Bij de creatie van nieuwe kleurslagen is het de grootste uitdaging om de sporen van de ingekruiste vreemde rassen definitief weg te fokken. Niet alleen uiterlijk, maar vooral ook qua karakter. Nu is hij tevreden over zijn porselein, citroenporselein en witpatrijs krielien. "Rustig, tam, nieuwsgierig; echte Hollandse krielien", zegt hij. "Wanneer we buiten zitten te eten, zijn ze zo bij je en scharrelen ze zelfs onder je stoel en tafel. Een genot om ze bezig te zien".

**Rechts: Haan en hen met hun
± 6 weken oude kuikens in de
moestuin.**

Foto: Aviculture Europe.

Voor meer informatie over
dit ras:

www.hollandsekriel.nl

**Noot: de foto's van Suzan
Voets kunt u - voor eigen
gebruik - nabestellen via
redactie@aviculture-europe.nl**